

Brenda Vervoorn, senior beleidsmedewerker Programma Slimme en Gezonde Stad over nóg slimmere kansen door een brede scope

# Gezondheid als startpunt voor slimme steden

**‘Onze verstedelijkingsopgave is, met veel onzekerheden, geraamd op een miljoen extra woningen tot 2040’, zegt Brenda Vervoorn, werkzaam bij het Programma Slimme en Gezonde Stad, SGS. ‘Hoe gaan we deze woningen en bijbehorende voorzieningen realiseren en tegelijkertijd de steden leefbaarder en gezonder maken, ruimte houden voor de groene leefomgeving en mobiliteit schoner en duurzamer maken? Samen met pilotsteden en andere partijen laten we in ons programma nieuwe perspectieven zien voor realisatie van slimme en gezonde steden.’**

NETTIE BAKKER

In dit programma werken we intensief samen met zes SGS-pilotsteden: Rotterdam, Schiedam, Groningen, Nijmegen, Eindhoven en Utrecht. Onze gesprekken met deze SGS-partners en onze (stedelijke) experimenten met innovaties leveren naar onze indruk een inspirerende bijdrage voor toekomstig beleid op.

De opgave is overigens niet mis: steden leefbaarder en gezonder maken, terwijl ze groeien en steden veelal de ambitie hebben om uitbreidingsprogramma's vooral binnenstedelijk te plannen. Deze ambitie levert weer allerlei nieuwe vraagstukken op, bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit, energie, luchtkwaliteit en klimaatadaptatie.

## Citizen science

‘Door samen met steden en andere betrokken partijen op te trekken zien wij niet alleen de uitdagingen van dichtbij, maar vooral ook kansen. We onderzoeken met name kansrijke instrumenten en concepten voor overheden, kennis- en marktpartijen, bijvoorbeeld op het gebied van gedrag, om te komen tot concrete projecten met gezonde verdienmodellen, die bijdragen aan een betere leefomgevingskwaliteit.

Zo loopt er in Nijmegen een project, waarin bewoners met relatief eenvoudige sensoren zelf de luchtkwaliteit en geluidhinder rond hun huis meten. Deze meetresultaten komen

beschikbaar als open data. Op deze manier onderzoeken we niet alleen de effecten van milieumaatregelen, maar betrekken we bewoners bij bestuur en beleid. Ook in andere steden gaan we aan de slag met deze vorm van ‘citizen science’, maar dan samen met fietsers die mobiele sensoren meenemen.’

## Slimme combinaties van oplossingen en efficiency

‘Bij deze manier van werken’, vervolgt Vervoorn, ‘zoek je ook naar slimme combinaties van oplossingen die meerdere doelen dienen en ook in een groter gebied de leefomgevingskwaliteit verbeteren. Dat betekent op voorhand: integraal werken. Wij richten ons daarbij vooral op het fysieke domein met een accent op schone lucht en verbetering van de geluidsomgeving. Doen we dit efficiënt, dan scheppen we met de juiste fysieke maatregelen automatisch voorwaarden voor meer sociale interactie tussen mensen in de openbare ruimte. Immers, geslaagde instrumenten voor een slimme en gezonde stad, creëren een stad waarin mensen graag naar buiten gaan en mede daardoor, meer in contact komen met andere mensen. Dit gebeurt veel minder, om maar een voorbeeld te noemen, als je je in een auto verplaatst door de stad. Bij slimme en gezonde maatregelen denk je dus al gauw aan het stimuleren van actieve mobiliteit, evenals aan meer groen en blauw in de stad. Maar ook aan parkeren op afstand van de woning of stadscentrum.’

## De kracht van gezondheid in plaats van duurzaamheid

Vervoorn: ‘In onze gesprekken met gemeenten kwamen we erachter dat wanneer je over gezondheid spreekt, je direct ook andere, en meer partijen aan tafel krijgt die ieder weer

andere mogelijkheden en nieuwe kansen zien. Dit gaat vaak ver, tot bijvoorbeeld de koppeling van ontwikkelingen in de energietransitie aan transities in de mobiliteitssector. Deze cross-overs kunnen een belangrijke aanjager zijn van de noodzakelijke economische vernieuwing en gewenste ruimtelijke transformatie.

## Zo ontwerp je samen op een slimme manier een gezonde stad

In de energiesector zie je bijvoorbeeld een overgang van het gebruik van fossiele brandstoffen naar duurzame brandstoffen, die

onder meer resulteert in (auto)batterijen die gevoed worden door zonne-energie. Tegelijkertijd zie je in de mobiliteit een vraag naar het elektrificeren van vervoer, waarbij deze ‘zonne-energiebatterij’ een rol kan vervullen. Een positief bijkomend effect is dat dezelfde batterij's nachts, wanneer de auto niet wordt gebruikt en de zon niet schijnt, huishoudens van energie kan voorzien.

Als de batterijen van deelauto's worden gebruikt, is het effect op de omgevingskwaliteit nog groter. Het netwerk hoeft, bij decentrale energieopwekking en teruglevering aan het net, namelijk niet op korte termijn te worden verzaamd. Dergelijke besparingen en cross-overs nodigen uit tot consortiumvorming en nieuwe business cases die de aanzet kunnen vormen voor de gewenste vernieuwing. Ten slotte speelt de (schone) deelauto ook een rol in het sociale domein, omdat het contact tussen mensen bevordert.

## Niet kwantitatief maar kwalitatief

Terug naar de doelstelling van het programma. Anders dan bijvoorbeeld het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, NSL, kent het programma SGS alleen kwalitatieve doelen. Centraal staat het permanent verbeteren van de leefomgevingskwaliteit voor een gezonde en duurzame stedelijke ontwikkeling. Dit staat ook in de samenwerkingsovereenkomsten die we hebben gesloten met de zes pilotsteden. En met name door de integrale stedelijke projecten zien we de breedte van de mogelijkheden om tot slimme oplossingen te komen.

Zo onderzoeken Groningen en Eindhoven nadrukkelijk de mogelijkheden van fietsen ten behoeve van gezondheid en schone lucht, terwijl Utrecht werk maakt van ‘ontwerpend onderzoek’. In dit geval gaan mensen met een achtergrond in ruimtelijk ontwerp in

gesprek met bewoners, bedrijven, experts en overheden. Gaandeweg het gesprek worden de denkbeelden, effecten en impact van voorgestelde ingrepen in de ruimte onderzocht en in een integraal ontwerp uitgewerkt. Zo ontwerp je samen op een slimme manier een gezonde stad. Het is een instrument dat verschillende technische en sectorale studies integreert. Deze aanpak geeft extra energie bij ontwerpers en bij bewoners doordat zij gezamenlijk tot een gedeeld toekomstbeeld komen.

## Brede trend

Vervoorn, ten slotte: ‘Het belangrijkste doel van dit programma is bewustwording creëren van een brede trend naar slimme en gezonde steden. Ik vind het opmerkelijk hoe veelomvattend de mogelijkheden en kansen blijken te zijn als je een daadwerkelijke integrale stap naar slimme en gezonde steden uitwerkt.’ En daarna? ‘Daarna richten we ons op samenwerking op een hoger schaalniveau, waar discussies over verstedelijking plaatsvinden tussen steden. Maar in 2017 ligt de nadruk op het vertalen van kansen en mogelijkheden in steden naar concrete projecten.’



Brenda Vervoorn, senior beleidsmedewerker bij het Programma Slimme en Gezonde Stad van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM)

Op [www.verkeerskunde.nl/trends2017](http://www.verkeerskunde.nl/trends2017) leest u de integrale versie van dit interview.